

การประเมินความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
ต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา
Assessment of Stakeholders' Needs and Expectations towards the
Master of Arts Program in Religion and Philosophy, Burapha University

พิชญรัตน์ เหมนาไลย, บุญรอด บุญเกิด*, ชัยณรงค์ ศรีมันตะ, สถาพร ปาเหนือ

Pitchayarat Hemnalai, Boonrod Boongird, Chainarong Srimanta, Sathaphorn Painuea

ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี 20131

Department of Religion and Philosophy, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University,

Chonburi 20131 Thailand

*Corresponding author E-mail: boonrod@go.buu.ac.th

(Received: August 8 2025; Revised: October 3 2025; Accepted: October 6 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อประเมินความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา 2) เพื่อสังเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำหรับหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก จำนวน 21 คน ประกอบด้วย ผู้ใช้บัณฑิต ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน จำนวน 11 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับคณะ คณาจารย์ ผู้สอน นิสิตปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวประเด็นคำถามการสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษวิจัย พบว่า 1) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา มีความต้องการและความคาดหวังต่อหลักสูตร ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ด้านสมรรถนะและด้านคุณลักษณะ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม 2) ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สังเคราะห์ได้จากความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย 2.1) ด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในหลักการด้านศาสนาและปรัชญาอย่างถ่องแท้ ประยุกต์ความรู้ด้านศาสนาและปรัชญาได้ วิเคราะห์สถานการณ์ทางศาสนาในสังคมอย่างมีเหตุผล สามารถบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ทางด้านศาสนาและปรัชญากับสังคม มีความรู้ในการวิจัยด้านศาสนาและปรัชญา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และประยุกต์ใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวัน เผยแพร่ความรู้ด้านศาสนาและปรัชญาผ่านเทคโนโลยีและสื่อใหม่ ๆ เพื่อเข้าถึงและส่งเสริมการเรียนรู้ในกลุ่มคนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ 2.2) ด้านทักษะ ได้แก่ ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทักษะการสื่อสารและการตั้งคำถาม ทักษะทางด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ 2.3) ด้านจริยธรรม ได้แก่ ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่ การให้เกียรติตนเองและผู้อื่น การเคารพซึ่งกันและกันและเคารพในความแตกต่าง 2.4) ด้านคุณลักษณะบุคคล ได้แก่ มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ เป็นมิตร มีเหตุผล มีความเป็นผู้นำทั้งทางความคิดและการกระทำ กล้าแสดงออกและกล้าตัดสินใจ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีการสื่อสารที่ดี ยอมรับความแตกต่างในสังคม มีค่านิยมยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง 3) แนวทางการพัฒนาของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ได้แก่ ศึกษาความต้องการและความคาดหวังจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอก พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยตอบโจทย์สังคมปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลก และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรที่มีลักษณะของการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์และเชื่อมโยงความรู้หลายด้าน เพิ่มการประชาสัมพันธ์หลักสูตร คณาจารย์ประจำหลักสูตรมีการศึกษาและพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อรองรับการพัฒนาหลักสูตร

คำสำคัญ : ความต้องการ; ความคาดหวัง; ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย; ผลลัพธ์การเรียนรู้

Abstract

This research aimed to: 1) assess the needs and expectations of stakeholders regarding the Master of Arts Program in Religion and Philosophy, Burapha University; 2) synthesize learning outcomes based on these needs and expectations; and 3) propose development guidelines for the Master of Arts Program in Religion and Philosophy, Burapha University. This was a qualitative research study utilizing focus group discussions and interviews. Key informants were divided into two groups: 21 external stakeholders, including employers of graduates, parents, and alumni; and 11 internal stakeholders, consisting of faculty administrators, instructors, and current students. Research instruments included focus group discussion guidelines and structured interview forms. Data were analyzed using content analysis.

The research findings revealed: 1) stakeholders of the Master of Arts Program in Religion and Philosophy, Burapha University, expressed needs and expectations related to two main aspects of the curriculum: competencies and attributes. These included knowledge, skills, and ethics. 2) The synthesized learning outcomes derived from stakeholder needs and expectations comprised: 2.1) Knowledge: a thorough understanding of religious and philosophical principles; the ability to apply religious and philosophical knowledge; the capacity for rational analysis of religious situations in society; the integration of religious and philosophical knowledge with the society; research knowledge in religion and philosophy for creating new knowledge and applying it in work and daily life; and the dissemination of religious and philosophical knowledge through new technologies and media to effectively reach and promote learning among younger generations. 2.2) Skills: self-directed learning, critical thinking, communication and questioning, technology, and foreign language skills. 2.3) Ethics: honesty towards oneself and others, responsibility towards oneself and duties, respect for oneself and others, and mutual respect and respect for diversity. 2.4) Personal Attributes: possessing a credible and friendly personality, being rational, demonstrating leadership in thought and action, being assertive and decisive, having social responsibility, possessing good communication skills, accepting societal differences, and upholding righteous values. 3) The proposed development guidelines for the Master of Arts Program in Religion and Philosophy, Burapha University, included: studying the needs and expectations of both internal and external stakeholders; developing a modern curriculum that meets current societal demands, aligns with global situations, and possesses a unique identity; managing learning within the curriculum in a manner that represents interdisciplinary integration and connects various areas of knowledge; increasing publication of the program; and ensuring that program faculty continuously study and develop themselves to meet established criteria, supporting curriculum development.

Keywords : Needs; Expectations; Stakeholders; Learning Outcomes

บทนำ

ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นภาควิชาที่เปิดหลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตและมหาบัณฑิตที่มีความรู้ทางด้านศาสนาและปรัชญาแห่งเดียวในภาคตะวันออก โดยมีจุดเริ่มต้นจากการที่มหาวิทยาลัยบูรพาตระหนักถึงความสำคัญในการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งในปีการศึกษา 2539 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในขณะนั้น ได้นำเสนอหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา ต่อคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย เพื่อปรับเข้ากลางแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และในปีการศึกษา 2541 ทบวงมหาวิทยาลัยได้อนุมัติให้เปิดรับนิสิตสาขาวิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จึงได้มอบหมายให้รองคณบดีฝ่ายวิชาการ เป็นผู้รับผิดชอบพิจารณาร่างหลักสูตรฯ ซึ่งการร่างหลักสูตรนั้นได้ผ่านรองคณบดีฝ่ายวิชาการมาหลายท่าน จนกระทั่งในปีการศึกษา 2543 ได้ทำการปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา จนสามารถเปิดรับนิสิตในระดับปริญญาตรี วิชาเอกสาขาวิชาศาสนาและปรัชญา (รุ่นแรก) ได้ในภาคเรียนต้น ปีการศึกษา 2544 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน จากนั้นสาขาวิชาศาสนาและปรัชญา ได้พัฒนามาโดยลำดับและยกสถานภาพจาก “สาขาวิชา” เป็น “ภาควิชา” ในวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 ทำให้มีศักยภาพและความเข้มแข็งในการผลิตบัณฑิตมากขึ้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2555 ภาควิชาศาสนาและปรัชญาได้ขอเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา คือ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา และได้เปิดรับนิสิตรุ่นแรกในปี พ.ศ. 2556 แต่ในปี พ.ศ. 2560 ก็ได้ทำการปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา เพื่อที่จะพัฒนาหลักสูตรใหม่ที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2563 ภาควิชาศาสนาและปรัชญา ก็ได้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตใหม่อีกครั้ง และเปลี่ยนชื่อสาขาวิชาใหม่ว่า “สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา” จากนั้นได้ทำการเปิดรับนิสิตอย่างต่อเนื่องจนมาถึงปัจจุบัน (ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2566)

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา ในปัจจุบันนี้เป็นหลักสูตรที่มุ่งผลิตมหาบัณฑิตที่มีองค์ความรู้ทั้งทางด้านศาสนาและปรัชญา โดยหลักสูตรได้กำหนดปรัชญาของหลักสูตรไว้ว่า “ผลิตมหาบัณฑิตทางศาสนาและปรัชญาเพื่อให้ความรู้และความเข้าใจหลักการคิดวิเคราะห์ สร้างโลกทัศน์บนฐานของเหตุผล สามารถวิพากษ์และเข้าใจคุณค่าสาระสำคัญของศาสนาและปรัชญา และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม” อีกทั้งยังมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อผลิตนักวิชาการและนักวิจัยที่สามารถใช้องค์ความรู้ด้านศาสนาและปรัชญา เพื่อตอบสนองความต้องการของสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เมื่อสิ้นสุด

การเรียนการสอนตามหลักสูตรแล้ว มหาบัณฑิตจะมีสมรรถนะ ดังนี้ คือ 1) มีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต และจรรยาบรรณในทางวิชาการ 2) มีความรู้ ความเข้าใจกระบวนการทัศน์ทางศาสนาและปรัชญาอย่างลุ่มลึก เพื่อผลิตงานวิจัยหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ 3) มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางศาสนาและปรัชญาอย่างมีเหตุผล 4) สามารถนำความรู้ทางศาสนาและปรัชญาไปใช้ในการวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับตนเองให้เข้ากับสังคม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม และ 5) มีทักษะในการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านศาสนาและปรัชญาโดยใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูลได้อย่างเหมาะสม และสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2564)

ปัจจุบันภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ดำเนินการเปิดรับนิสิตเพื่อศึกษาในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา หลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2563 ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวได้ดำเนินการใช้มาจนเกือบครบตามรอบระยะเวลาของหลักสูตร (5 ปี) จึงต้องมีการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร และเพื่อให้การปรับปรุงหลักสูตรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด เป็นการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome Based Education) ประกอบกับประกาศของคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เกี่ยวกับเรื่อง รายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 (ราชกิจจานุเบกษา, 2565 : 35-36) ที่ได้ระบุเกี่ยวกับผลลัพธ์การเรียนรู้ตามคุณวุฒิแต่ละระดับที่ทุกหลักสูตรจะต้องมีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของหลักสูตรสถาบันอุดมศึกษา วิชาชีพ ประเทศชาติ และบริบทโลก โดยประกอบด้วยอย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ทักษะ (Skills) 3) จริยธรรม (Ethics) และ 4) ลักษณะบุคคล (Character) ซึ่งการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์เกิดจากความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งนำไปสู่การสร้างหลักสูตร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หลักสูตรจะต้องทำการวิเคราะห์และประเมินหลักสูตรให้เห็นถึงความพร้อมและเป็นไปตามความต้องการของตลาดทั้งในด้านผู้เรียนและผู้ใช้บัณฑิต มีผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตรที่เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง

จากความเป็นมาและความสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะคณาจารย์ในภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จึงสนใจที่จะทำการประเมินความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา ตลอดจนทำการสังเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามความ

ต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งก่อนหน้านี้ทางภาควิชาฯยังไม่เคยมีการประเมินความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อหลักสูตร หากผลการวิจัยเสร็จสิ้นจะก่อให้เกิดประโยชน์อันจะทำให้ได้ข้อมูลประกอบการปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา (หลักสูตรปรับปรุง) ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องตรงกับความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อสังเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สำหรับหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย 1) การประเมินความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ด้านสมรรถนะและด้านคุณลักษณะ 2) การสังเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สำหรับหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skill) ด้านจริยธรรม (Ethics) และด้านลักษณะบุคคล (Character) 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา (หลักสูตรปรับปรุง)
2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มที่ 1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ได้แก่ ผู้ใช้บัณฑิต ผู้ปกครองศิษย์เก่า ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 21 คน ประกอบด้วย ผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 7 คน ผู้ปกครองจำนวน 7 คน และศิษย์เก่า จำนวน 7 คน กลุ่มที่ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน ได้แก่ ผู้บริหารระดับคณะ คณาจารย์ผู้สอน นิสิตปัจจุบัน ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 11 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับคณะ จำนวน 2 คน คณาจารย์ผู้สอน จำนวน 6 คน และนิสิตปัจจุบัน จำนวน 3 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ศึกษาวิจัยระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2568

การพิทักษ์สิทธิ์และจริยธรรมการวิจัย

การวิจัยนี้ทำในมนุษย์ ผู้วิจัยคำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิ์และจริยธรรมในการวิจัย เมื่อผู้วิจัยได้ทำการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการยื่นเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ต่อคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ชุดที่ 2 (กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยบูรพา และได้รับเอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ IRB2-112/2567 ตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2567 ถึงวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2568

วิธีการดำเนินการวิจัย

การสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวประเด็นการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการประเมินความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งผู้วิจัยสร้างเครื่องมือวิจัยจากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดเป็นประเด็นคำถามเพื่อเป็นกรอบคำถามและแนวทางในการสนทนากลุ่ม แล้วถามเจาะลึกรายละเอียดตามประเด็นของการสนทนากลุ่ม ดังนี้

- 1) ความต้องการและความคาดหวังต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา 2) ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามความต้องการและความคาดหวังต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา (หลักสูตรปรับปรุง) ประกอบด้วย ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skill) ด้านจริยธรรม (Ethics) ด้านคุณลักษณะบุคคล (Character) และ 3) แนวทางการพัฒนาของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือเชิญจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ไปยังกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มที่ผ่านคุณลักษณะในการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก จำนวน 21 คน ประกอบด้วย ผู้ใช้บัณฑิต ผู้ปกครอง และศิษย์เก่า และเพื่อให้เป็นไปตามหลักการจัดการสนทนากลุ่มของศุภกิจ วงศ์วิวัฒน์กิจ (2555 : 109) ที่กล่าวไว้ว่า กลุ่มเป้าหมายการสนทนากลุ่มจะประกอบด้วยตัวแทนจากประชากรเป้าหมายครั้งละประมาณ 5-15 คน ผู้วิจัยจึงแบ่งการจัดการสนทนากลุ่มออกเป็น 2 ครั้ง เพื่อให้การสนทนากลุ่มเกิดประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แนบเอกสาร

ชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยไปด้วย เพื่อประกอบการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัย และขอความอนุเคราะห์ให้กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความประสงค์ในการเข้าร่วมการวิจัยกลับมายังผู้วิจัยล่วงหน้า 2 สัปดาห์

2. ผู้วิจัยทำการนัดหมายวัน-เวลาในการสนทนากลุ่มพร้อมส่งประเด็นการสนทนากลุ่มให้กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่แสดงความประสงค์ในการเข้าร่วมการวิจัยล่วงหน้าเป็นเวลา 2 สัปดาห์ จากนั้นจึงจัดเตรียมการสนทนากลุ่ม โดยจัดคณะทำงานประกอบด้วย ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึกการสนทนา ผู้ช่วยและผู้บริการทั่วไป

3. ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มในวัน-เวลาที่กำหนด โดยก่อนเริ่มการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และรายละเอียดต่าง ๆ กับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่ระบุในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย เมื่อภายหลังการชี้แจงต่อกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้ว ผู้วิจัยจึงขอความยินยอมอย่างเป็นทางการด้วยเอกสารแสดงความยินยอมของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย จากนั้นทำการขออนุญาตกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญบันทึกเทปการสนทนากลุ่ม และชี้แจงการเก็บรักษาความลับของข้อมูลตลอดจนการทำลายข้อมูลจนชัดเจน

4. ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มตามประเด็นการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง เพื่อให้การสนทนากลุ่มเกิดประสิทธิภาพครั้งที่ 1 เป็นการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ได้แก่ ผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 7 คน ผู้ปกครอง จำนวน 7 คน รวมทั้งหมด 14 คน ครั้งที่ 2 เป็นการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ได้แก่ ศิษย์เก่า จำนวน 7 คน การสนทนากลุ่มแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ณ ห้องประชุมชั้น 7 (ห้อง 710) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

5. ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาทำการถอดเทปและวิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบของการสนทนากลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นได้ส่งผลสรุปการสนทนากลุ่มให้กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนได้พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลอีกครั้งก่อนนำเสนอเป็นผลการวิจัย

การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อสัมภาษณ์ความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยจากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรง (Validity) และแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ซึ่งแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างฉบับสมบูรณ์นั้นมีประเด็นการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 1) ประเด็นความต้องการและความคาดหวังต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยบูรพา 2) ประเด็นผลลัพธ์การเรียนรู้ตามความต้องการและความคาดหวังต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยบูรพา ในด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skill) ด้านจริยธรรม (Ethics) ด้านคุณลักษณะบุคคล (Character) และ 3) ประเด็นแนวทางการพัฒนาของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยบูรพา การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยทำบันทึกข้อความเพื่อขอความร่วมมือจากภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา ในการขอเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับคณะ จำนวน 2 คน คณาจารย์ผู้สอน จำนวน 6 คน และนิสิตปัจจุบัน จำนวน 3 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยนัดหมายวัน-เวลา และสถานที่ในการทำการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญก่อนทำการสัมภาษณ์ล่วงหน้าประมาณ 1 สัปดาห์ พร้อมกับชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และรายละเอียดต่าง ๆ ตามที่ระบุในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย เมื่อภายหลังการชี้แจงต่อกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้ว ผู้วิจัยจึงขอความยินยอมอย่างเป็นทางการด้วยเอกสารแสดงความยินยอมของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยกับผู้ที่มีความยินยอมและสมัครใจที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัยเท่านั้น

3. ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามประเด็นการสัมภาษณ์ ซึ่งใช้เวลาประมาณ 40 นาที ก่อนการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตจัดบันทึกข้อความจากการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นได้ส่งสรุปผลการสัมภาษณ์ให้กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลอีกครั้งก่อนนำเสนอเป็นผลการวิจัย

การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้ทั้งจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ทั้งหมด มาทำการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาประกอบความเรียง ทั้งได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในรูปแบบการพิสูจน์สามเส้าด้านข้อมูล พิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งข้อมูล แหล่งที่มา ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล และดำเนินการต่อไปจนข้อมูล

อิมตัว จัดระเบียบเนื้อหาข้อมูลตามประเด็น และตัดข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป นำข้อมูลคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์และของผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่ตรงประเด็นกับเนื้อหาตามสนับสนุนผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิจัยดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความต้องการและความคาดหวังต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ด้านสมรรถนะและด้านคุณลักษณะ

ด้านสมรรถนะ	
กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน	กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก
สมรรถนะที่เหมือนกัน	
มหาบัณฑิตมีพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจทางด้านศาสนาและปรัชญาอย่างถ่องแท้ที่สามารถชี้นำสังคมได้ สามารถประยุกต์ความรู้ที่ศึกษามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและชุมชน	
สมรรถนะที่แตกต่างกัน	
มหาบัณฑิตมีพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการต่อยอดพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ได้ มีความคล่องแคล่วและมองออกถึงสภาวะความเป็นจริงของบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งภายในตนเองและภายนอก ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น	มหาบัณฑิตมีพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการรู้จักแก้ปัญหา และการตระหนักรู้ถึงความเป็นปัจจุบัน มีทักษะในการปฏิบัติงานในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล และมีเจตคติเชิงบวก
ด้านคุณลักษณะ	
กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน	กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก
คุณลักษณะที่เหมือนกัน	
1. มหาบัณฑิตมีความรู้ความเข้าใจในหลักการด้านศาสนาและปรัชญาทั้งทางตะวันออกและตะวันตกอย่างถ่องแท้ ประยุกต์ความรู้ด้านศาสนาและปรัชญาได้ 2. มหาบัณฑิตมีทักษะการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทักษะการสื่อสารและการตั้งคำถาม ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ 3. มหาบัณฑิตมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่	
คุณลักษณะที่แตกต่างกัน	
1. มหาบัณฑิตมีความรู้ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทางศาสนาในสังคมอย่างมีเหตุผล มีความรู้ในการวิจัยด้านศาสนาและปรัชญา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และประยุกต์ใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวัน 2. มหาบัณฑิตมีทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 3. มหาบัณฑิตมีการให้เกียรติตนเองและผู้อื่น	1. มหาบัณฑิตมีความรู้ สามารถบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ทางด้านศาสนาและปรัชญากับสังคมปัจจุบัน สามารถเผยแพร่ความรู้ด้านศาสนาและปรัชญาของตนที่มีผ่านเทคโนโลยีและสื่อใหม่ ๆ เพื่อเข้าถึงและส่งเสริมการเรียนรู้ในกลุ่มคนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ 2. มหาบัณฑิตมีทักษะทางด้านเทคโนโลยี 3. มหาบัณฑิตมีการเคารพซึ่งกันและกัน และเคารพในความแตกต่าง

จากตารางที่ 1 สรุปผลการวิจัยจากการสังเคราะห์ได้ว่า **ด้านสมรรถนะ** กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการและความคาดหวังให้มหาบัณฑิตมีพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจทางด้านศาสนาและปรัชญาอย่างถ่องแท้ที่สามารถชี้นำสังคมได้ สามารถประยุกต์ความรู้ที่ศึกษามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและชุมชน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจอย่างสร้างสรรค์

ต่อยอดพัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ มีความคล่องแคล่วและมองออกถึงสภาวะความเป็นจริงของบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งภายในตนเองและภายนอก ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น รู้จักการแก้ปัญหา และการตระหนักรู้ถึงความเป็นปัจจุบัน มีทักษะในการปฏิบัติงานในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล และมีเจตคติเชิงบวก **ด้านคุณลักษณะ** กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการและความคาดหวังให้

มหาวิทยาลัยมีความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

1) ความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจในหลักการด้านศาสนา และปรัชญาทั้งทางตะวันออกและตะวันตกอย่างถ่องแท้ ประยุกต์ความรู้ด้านศาสนาและปรัชญาได้ วิเคราะห์สถานการณ์ทางศาสนา ในสังคมอย่างมีเหตุผล สามารถบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ ทางด้านศาสนาและปรัชญากับสังคมปัจจุบัน มีความรู้ในการวิจัย ด้านศาสนาและปรัชญา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และประยุกต์ใช้ ในการทำงานและชีวิตประจำวัน เผยแพร่ความรู้ด้านศาสนาและ ปรัชญาผ่านเทคโนโลยีและสื่อใหม่ ๆ เพื่อเข้าถึงและส่งเสริม การเรียนรู้ในกลุ่มคนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ทักษะ

ประกอบด้วย ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะ การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทักษะการสื่อสารและการตั้งคำถาม ทักษะทางด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ 3) คุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ความ รับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่ การให้เกียรติตนเองและผู้อื่น การเคารพซึ่งกันและกันและเคารพในความแตกต่าง

2. ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามความต้องการและความคาดหวัง ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สำหรับหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิจัย ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามความต้องการและความคาดหวังต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา

ด้านความรู้ (Knowledge)	
กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน	กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก
ความต้องการและความคาดหวังที่เหมือนกัน	
มหาวิทยาลัยมีความรู้ความเข้าใจในหลักการด้านศาสนาและปรัชญาทั้งทางตะวันออกและตะวันตกอย่างถ่องแท้ ประยุกต์ความรู้ ด้านศาสนาและปรัชญาได้	
ความต้องการและความคาดหวังที่แตกต่างกัน	
มหาวิทยาลัยมีความรู้ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทางศาสนา ในสังคมอย่างมีเหตุผล มีความรู้ในการวิจัยด้านศาสนาและปรัชญา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และประยุกต์ใช้ในการทำงานและชีวิต ประจำวัน	มหาวิทยาลัยมีความรู้ สามารถบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ทางด้าน ศาสนาและปรัชญากับสังคมปัจจุบัน สามารถเผยแพร่ความรู้ ด้านศาสนาและปรัชญาของตนที่มีผ่านเทคโนโลยีและสื่อใหม่ ๆ เพื่อ เข้าถึงและส่งเสริมการเรียนรู้ในกลุ่มคนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ
ด้านทักษะ (Skill)	
กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน	กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก
ความต้องการและความคาดหวังที่เหมือนกัน	
มหาวิทยาลัยมีทักษะการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทักษะการสื่อสารและการตั้งคำถาม ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ	
ความต้องการและความคาดหวังที่แตกต่างกัน	
มหาวิทยาลัยมีทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง	มหาวิทยาลัยมีทักษะทางด้านเทคโนโลยี
ด้านจริยธรรม (Ethics)	
กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน	กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก
ความต้องการและความคาดหวังที่เหมือนกัน	
มหาวิทยาลัยมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่	
ความต้องการและความคาดหวังที่แตกต่างกัน	
มหาวิทยาลัยมีการให้เกียรติตนเองและผู้อื่น	มหาวิทยาลัยมีการเคารพซึ่งกันและกัน และเคารพในความแตกต่าง

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ด้านคุณลักษณะบุคคล (Character)	
กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน	กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก
ความต้องการและความคาดหวังที่เหมือนกัน	
มหาวิทยาลัยมีความเป็นผู้นำทั้งทางความคิดและการกระทำกล้าแสดงออกและกล้าตัดสินใจ มีความรับผิดชอบต่องสังคม	
ความต้องการและความคาดหวังที่แตกต่างกัน	
มหาวิทยาลัยมีเหตุผล มีการสื่อสารที่ดี มีค่านิยมยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง	มหาวิทยาลัยมีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ เป็นมิตร ยอมรับความแตกต่างในสังคม

จากตารางที่ 2 สรุปผลการวิจัยจากการสังเคราะห์ได้ว่า **ด้านความรู้** กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการและความคาดหวังให้มหาวิทยาลัยมีความรู้ความเข้าใจในหลักการด้านศาสนาและปรัชญาอย่างถ่องแท้ ประยุกต์ความรู้ด้านศาสนาและปรัชญาได้ วิเคราะห์สถานการณ์ทางศาสนาในสังคมอย่างมีเหตุผล สามารถบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ทางด้านศาสนาและปรัชญากับสังคม มีความรู้ในการวิจัยด้านศาสนาและปรัชญา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และประยุกต์ใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวัน เผยแพร่ความรู้ด้านศาสนาและปรัชญาผ่านเทคโนโลยีและสื่อใหม่ ๆ เพื่อเข้าถึงและส่งเสริมการเรียนรู้ในกลุ่มคนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ **ด้านทักษะ** กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการและความคาดหวังให้มหาวิทยาลัยมีทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทักษะการสื่อสารและการตั้งคำถาม ทักษะทางด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ **ด้านจริยธรรม** กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการและความคาดหวังให้มหาวิทยาลัยมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่ ให้เกียรติตนเองและผู้อื่น เคารพซึ่งกันและกัน และเคารพในความแตกต่าง **ด้านคุณลักษณะบุคคล** กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการและความคาดหวังให้มหาวิทยาลัยมีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ เป็นมิตร มีเหตุผล มีความเป็นผู้นำทั้งทางความคิดและการกระทำ กล้าแสดงออกและกล้าตัดสินใจ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีการสื่อสารที่ดี ยอมรับความแตกต่างในสังคม มีค่านิยมยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง

3. แนวทางการพัฒนาของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา สรุปผลการวิจัยจากการสังเคราะห์ดังนี้

3.1 การพัฒนาหลักสูตรฯ ควรมีการศึกษาความต้องการและความคาดหวังจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้หลักสูตรฯ สามารถสร้างมหาวิทยาลัยที่มีสมรรถนะและคุณลักษณะได้ตรงตามความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบัน

3.2 พัฒนาหลักสูตรฯ ที่มีความทันสมัยและตอบโจทย์สังคมปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลก เพื่อให้หลักสูตรฯ สามารถสร้างมหาวิทยาลัยที่รู้เท่าทัน นำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ และขึ้นนำสังคมไปในทิศทางที่ดี

3.3 หลักสูตรฯ ที่พัฒนาขึ้นควรมีความแตกต่างและเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ไม่ซ้ำกับสาขาวิชาเดียวกันในมหาวิทยาลัยอื่น ๆ มีผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skill) ด้านจริยธรรม (Ethics) และด้านคุณลักษณะบุคคล (Character) ตรงตามความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

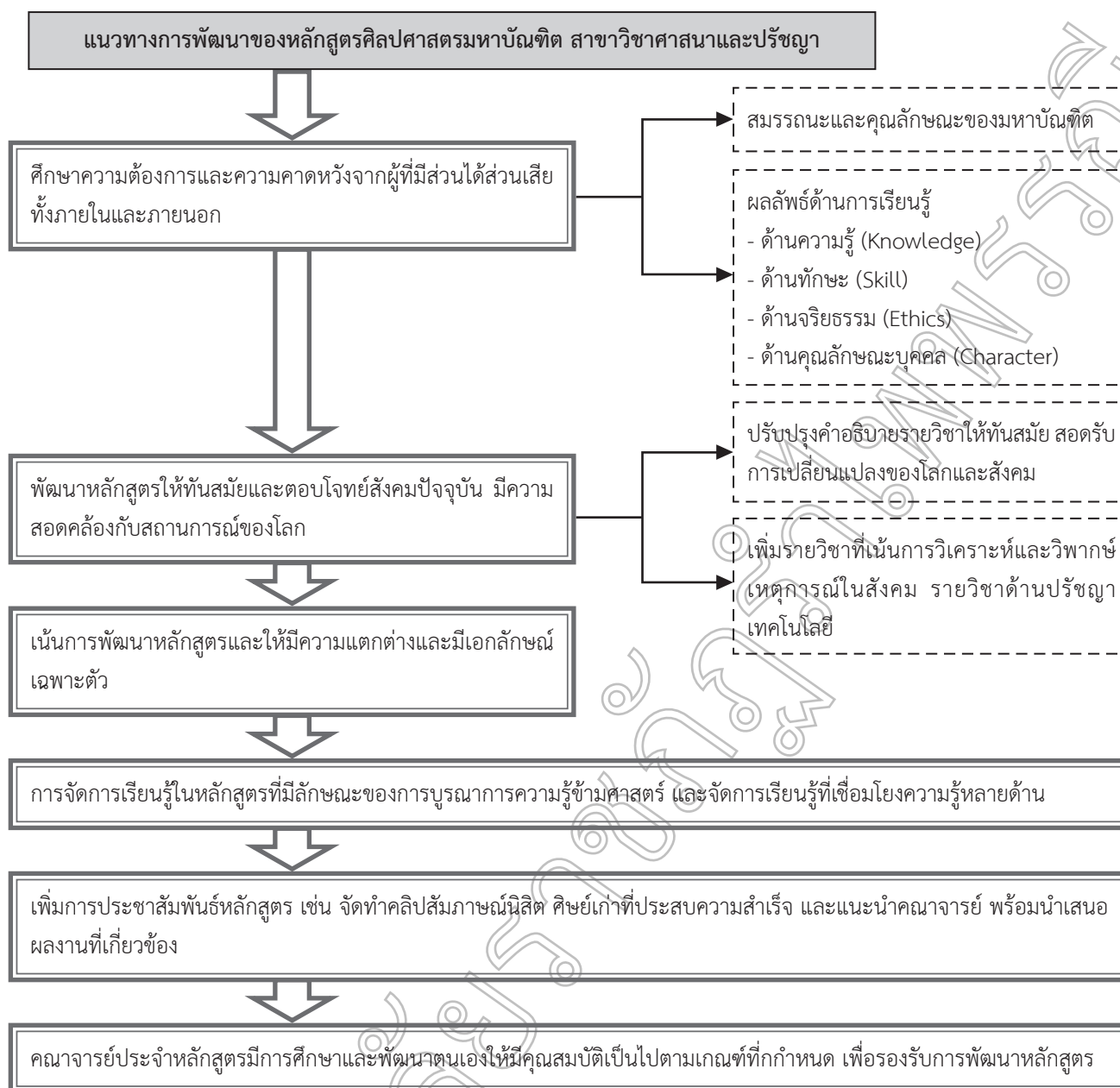
3.4 หลักสูตรฯ ที่พัฒนาขึ้นควรปรับปรุงคำอธิบายรายวิชาให้ทันสมัย สอดรับการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม เพิ่มรายวิชาที่เน้นการวิเคราะห์และวิพากษ์เหตุการณ์ในสังคม เพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์เชิงลึกและการวิพากษ์เชิงสร้างสรรค์ ต่อประเด็นที่เกิดขึ้นจริงในสังคม เพิ่มรายวิชาด้านปรัชญาเทคโนโลยี เพื่อเข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีในเชิงปรัชญาและจริยธรรม สามารถเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

3.5 หลักสูตรฯ ควรออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีลักษณะของการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ จัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความรู้หลายด้านเพื่อประโยชน์ในอนาคต

3.6 หลักสูตรฯ ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์หลักสูตร เช่น จัดทำคลิปวิดีโอสัมภาษณ์นิสิต ศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จ และแนะนำคณาจารย์ พร้อมนำเสนอผลงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บุคคลอื่น ๆ ได้รู้จักหลักสูตรฯ มากขึ้น

3.7 คณาจารย์ประจำหลักสูตรฯ ควรมีการศึกษาและพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติเป็นไปเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อรองรับการพัฒนาหลักสูตรฯ ที่จะพัฒนาขึ้นต่อไป

จากข้อมูลข้างต้นสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยที่นำเสนอข้างต้น ผู้วิจัยแบ่งการ อภิปรายผลการวิจัยออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียต่อหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและ ปรัชญามหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและ ภายนอกมีความต้องการและคาดหวังให้มหาบัณฑิตมีพฤติกรรม ที่สะท้อนให้เห็นถึงสมรรถนะ อันได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจ ทางด้านศาสนาและปรัชญาอย่างถ่องแท้ที่สามารถชี้นำสังคม ประยุกต์ความรู้ที่ศึกษามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน และชุมชน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ต่อยอดพัฒนาเป็นองค์ความรู้ ใหม่ได้ มีความคล่องแคล่วและมองออกถึงสภาวะความเป็นจริง ของบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม รู้จักการแก้ปัญหา และ

การตระหนักรู้ถึงความเป็นปัจจุบัน มีทักษะในการปฏิบัติงานในยุค เทคโนโลยีดิจิทัล และมีเจตคติเชิงบวก ซึ่งสมรรถนะดังกล่าว นั้น เป็นพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ส่งผล ให้เมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้วสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุผลสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สมรรถนะซึ่งมีอยู่ในบุคลากร สามารถแสดงออกได้เด่นชัดอย่างมีมาตรฐานจนทำให้สามารถ ทำงานได้อย่างประสบความสำเร็จ (ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ, 2549) สมรรถนะเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคล ซึ่งสามารถ ผลักดันให้บุคคลนั้นสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดี (McClelland, 1973) ในส่วนของคุณลักษณะของมหาบัณฑิต พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภายในและภายนอกมีความต้องการและคาดหวังให้มหาบัณฑิต มีทั้งความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรมครอบคลุมรอบด้าน กล่าวคือ ในด้านความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจในหลักการ

ด้านศาสนาและปรัชญาทั้งทางตะวันออกและตะวันตก ประยุกต์ความรู้ด้านศาสนาและปรัชญาได้ วิเคราะห์สถานการณ์ทางศาสนาในสังคมอย่างมีเหตุผล สามารถบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ทางด้านศาสนาและปรัชญากับสังคมปัจจุบัน มีความรู้ในการวิจัยด้านศาสนาและปรัชญา เผยแพร่ความรู้ด้านศาสนาและปรัชญาผ่านเทคโนโลยีและสื่อใหม่ ๆ ด้านทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทักษะการสื่อสารและการตั้งคำถาม ทักษะทางด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่ การให้เกียรติตนเองและผู้อื่น การเคารพซึ่งกันและกันและเคารพในความแตกต่าง ซึ่งความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในด้านสมรรถนะและด้านคุณลักษณะที่กล่าวมานั้น เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome Based Education) อันเกิดจากความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งนำไปสู่การสร้างหลักสูตรที่พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรมได้ตรงกับความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง

2. ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สำหรับหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกมีความต้องการและความคาดหวังด้านความรู้ (Knowledge) ของมหาบัณฑิต ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในหลักการด้านศาสนาและปรัชญาอย่างถ่องแท้ ประยุกต์ความรู้ด้านศาสนาและปรัชญาได้ วิเคราะห์สถานการณ์ทางศาสนาในสังคมอย่างมีเหตุผล สามารถบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ทางด้านศาสนาและปรัชญากับสังคม มีความรู้ในการวิจัยด้านศาสนาและปรัชญาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และประยุกต์ใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวัน เผยแพร่ความรู้ด้านศาสนาและปรัชญาผ่านเทคโนโลยีและสื่อใหม่ ๆ เพื่อเข้าถึงและส่งเสริมการเรียนรู้ในกลุ่มคนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ดังกล่าวนี้เป็นสิ่งสำคัญที่มหาบัณฑิตที่จบจากหลักสูตรนี้ควรมีไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับหลักการด้านศาสนาและปรัชญา ซึ่งเปรียบเหมือนหัวใจของศาสตร์สาขาวิชานี้ แม้กระทั่งการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างมีเหตุผล เนื่องจากเหตุผลนั้นถือเป็นเครื่องมืออันสำคัญยิ่งในการหาความรู้ความจริงของนักปรัชญา ประกอบกับการศึกษาในระดับปริญญาโทผู้ศึกษาควรมีความรู้ในการวิจัยในศาสตร์สาขาที่เรียนเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และประยุกต์ใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการศึกษาวิชานี้ ยังมีข้อสอดคล้องกับรายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ด้านความรู้ที่ระบุโครงสร้างของความรู้ไว้ว่า มีความรู้เชิงสาระ/หลักการ

ความรู้เชิงกระบวนการ และความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้สำหรับการศึกษาระดับปริญญาโทนั้นควรมีความรู้ที่จำเป็นและเพียงพอต่อการนำไปปฏิบัติ ต่อยอดความรู้และเชื่อมโยงความรู้ใหม่เพื่อการค้นพบ และสร้างสิ่งใหม่ที่เป็นที่ยอมรับ (ราชกิจจานุเบกษา, 2565: 1) จากผลการวิจัยยังพบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกมีความต้องการและความคาดหวังด้านทักษะ (Skill) ของมหาบัณฑิต ได้แก่ ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทักษะการสื่อสารและการตั้งคำถาม ทักษะทางด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นในสังคมปัจจุบัน หากมหาบัณฑิตที่จบจากหลักสูตรฯ มีทักษะดังกล่าวจะสามารถตอบสนองความต้องการของการทำงานยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี รวมทั้งทักษะที่กล่าวมานั้นมีความสอดคล้องตรงกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะที่ 2 ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ประกอบด้วย ทักษะด้านสารสนเทศ ทักษะด้านสื่อ และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และดังที่ เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช และคณะ (2559) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีสารสนเทศและสังคมในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งที่ท้าทายเป็นอย่างมาก ผู้เรียนจึงมีความจำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 รวมถึงคุณลักษณะที่สำคัญของอนาคต ทั้งนี้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการศึกษาวิชานี้ ยังมีข้อสอดคล้องกับรายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ด้านทักษะที่ระบุโครงสร้างของทักษะไว้ว่า มีทักษะการปฏิบัติงานตามวิชาชีพ หรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องและมีทักษะทั่วไปซึ่งในผู้เรียนระดับปริญญาโท ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะการสร้างความรู้ในการปฏิบัติ การคิดริเริ่มสร้างสิ่งใหม่ เพื่อสร้างความรู้ใหม่เชิงวิชาการหรือวิชาชีพ และทักษะดิจิทัล (ราชกิจจานุเบกษา, 2565: 2) จากผลการวิจัยพบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกมีความต้องการและความคาดหวังด้านจริยธรรม (Ethics) ของมหาบัณฑิต ได้แก่ ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่ การให้เกียรติตนเองและผู้อื่น การเคารพซึ่งกันและกันและเคารพในความแตกต่าง ซึ่งจริยธรรมนั้นมีความสำคัญในบุคคลมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นบัณฑิต ดังที่ จันทนา ทองประยูร (2558) และพระมหาภาณุวัฒน์ แสนคำ (2560) ได้กล่าวไว้ว่า บัณฑิตต้องถึงพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรมในการทำงาน ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน หนักเอาเบาสู้ และการไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกมีความต้องการและความคาดหวังด้านคุณลักษณะบุคคล

(Character) ของมหำบัณฑิต ได้แก่ มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ เป็นมิตร มีเหตุผล มีความเป็นผู้นำทั้งทางความคิดและการกระทำ กลำแสดงออกและกลำตัดสินใจ มีความรับผิดชอบต่องสังคม มีการสื่อสารที่ดี ยอมรับความแตกต่างในสังคม มีค่านิยมยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นจุดเน้นภาพความเป็นมหำบัณฑิต ในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพาได้เป็นอย่างดี มีความสอดคล้องตรงกับอัตลักษณ์ และเป้าหมายของหลักสูตรอย่างแท้จริง และเป็นไปตามเอกสารแนบท้ายประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง รายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ที่ระบุไว้ว่า ลักษณะบุคคล (Character) หมายถึง บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย และค่านิยมที่สะท้อนคุณลักษณะเฉพาะ ศาสตร์ วิชาชีพ และสถาบัน โดยพัฒนาผ่านการเรียนรู้ และการฝึกประสบการณ์จากหลักสูตร ให้มีความเหมาะสมกับแต่ละระดับ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้ทุกหลักสูตรต้องกำหนด ลักษณะบุคคลที่เป็นลักษณะบุคคลทั่วไปที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ ของหลักสูตรและสถาบัน (ราชกิจจานุเบกษา, 2565: 4)

3. แนวทางการพัฒนาของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา จากผลการวิจัยพบว่า หลักสูตร ฯ ควรมีการศึกษาความต้องการและความคาดหวังจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอก พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย ตอบโจทย์สังคมปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลก เน้นการพัฒนาหลักสูตรให้มีความแตกต่างและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรที่มีลักษณะของการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์และเชื่อมโยงความรู้หลายด้าน เพิ่มการประชาสัมพันธ์ หลักสูตร ตลอดจนคณาจารย์ประจำหลักสูตรมีการศึกษาและพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อรองรับการพัฒนาหลักสูตรต่อไป ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง การพัฒนาหลักสูตรควรมีกระบวนการที่มีระบบเป็นเหตุเป็นผล ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้น หรือมีกระบวนการในการจัดทำหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล และสภาพสังคม รวมทั้งมีการนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรควรดำเนินการแบบมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สอดคล้องกับที่ วารรัตน์ แก้วอุไร (2566) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการที่มีระบบเป็นเหตุเป็นผลในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้น หรือกระบวนการในการจัดทำหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล และสภาพสังคม รวมทั้งมีการนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรควรดำเนินการแบบมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต้องคำนึงถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีขั้นตอนต่อเนื่องกัน

ตามลำดับ โดยผลที่ได้ในแต่ละขั้นตอนด้วยกระบวนการวิจัยจะนำไปสู่การดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป เริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร การยกกรำสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร รวมไปถึงการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และคุณภาพที่ดีที่สุด ในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ควรนำผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา เพื่อให้ได้หลักสูตรที่เป็นไปความต้องการและความคาดหวังจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกอย่างแท้จริง
2. การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ต้องคำนึงถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง รายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) จริยธรรม (Ethics) ลักษณะบุคคล (Character) ซึ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ดังกล่าว นั้นต้องครอบคลุมทั้ง 4 ด้านและควรเป็นไปตามความต้องการและความคาดหวังของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอก
3. แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ควรเริ่มต้นจากศึกษาความต้องการและความคาดหวังจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอก มีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและตอบโจทย์สังคมปัจจุบัน ความสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลก โดยการปรับปรุงคำอธิบายรายวิชาและเพิ่มรายวิชาที่เน้นการวิเคราะห์และวิพากษ์เหตุการณ์ในสังคม รายวิชาด้านปรัชญาเทคโนโลยี เน้นการพัฒนาหลักสูตรให้มีความแตกต่างและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว วางรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรให้มีลักษณะของการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ และจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความรู้หลายด้าน
4. ภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา เช่น จัดทำคัลลิวิตีไอส์สภำษณ์นิสิต ศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จ และแนะนำคณาจารย์พร้อมนำเสนองผลงานที่เกี่ยวข้องเผยแพร่ในหลากหลายช่องทาง ให้เป็นที่รู้จักแก่สังคม

5. คณาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ควรมีการศึกษาพัฒนาตนเอง และเตรียมความพร้อมให้มีคุณสมบัติเป็นไปเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อรองรับการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ในด้านคุณลักษณะและสมรรถนะ และควรมีการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้จากการศึกษาในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ในทัศนะของบัณฑิต

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้มหาวิทยาลัย เงินรายได้ส่วนงาน มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สัญญาเลขที่ Huso 07/2567 ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- จันทนา ทองประยูร. (2558). คุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*. 5(1): 91-110.
- เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช และคณะ. (2559). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21: ความท้าทายในการพัฒนานักศึกษา. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*. 3(2): 208-222.
- ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง รายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 139 ตอนพิเศษ 212 ง. (9 กันยายน 2565): 35-36.

พระมหาภาณุวัฒน์ แสนคำ. (18 กรกฎาคม 2560). ลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์. [online]. เข้าถึงได้จาก : http://202.28.109.66/journalfiles/mcu56_2_04.pdf. 2560.

ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. (2564). รายงานการประเมินตนเอง (Self - Assessment Report: SAR) หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีการศึกษา 2564. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. เกี่ยวกับเรา ภาควิชาศาสนาและปรัชญา. [online]. เข้าถึงได้จาก : <https://huso.buu.ac.th/re/aboutus/>. 2566.

วารรัตน์ แก้วอุไร. (2566). การพัฒนาหลักสูตร: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. (2549). โครงการวางระบบประเมินสมรรถนะในการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งประเภทอำนวยการ. มูลนิธิพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, สำนักงาน ก.พ.

ศุภกิจ วงศ์วิวัฒนากิจ. (2555). *พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและสถิติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

David C McClelland. (1973). Testing for Competency rather than Intelligence. *American Psychologist*. 11: 57-83.